

ضرورت «وفای به وعده‌ها» در گفتار پیامبر خدا(ص)

عقب‌هیت علی دانشگاه فردوسی
حجت الاسلام والمسلمین محمدرضا جوهری

وفای به عهد و عمل به وعده از صفات زیبا و ارزشمندی است که در قرآن و سنت معصومان^(ع) به جهانیان آموزش داده شده است و فوق‌العاده اهمیت دارد. پیامبر اکرم^(ص) در گفتار خویش همگان را به وفای به عهد سفارش کرده‌اند و در رفتار نیز به عمل به وعده‌ها آراسته‌بودند. پیامبراعظم حضرت محمدبن عبد...^(ص) فرموده‌اند: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُفِ إِذًا وَعَدًا. (کافی، ج ۲، ص ۳۶۴)* (تحف العقول، ص ۴۵)* (وافی، ج ۵، ص ۹۲۵)* (بحارالانوار، ج ۷۷، ص ۱۴۹)، هرکه به خدا و روز قیامت ایمان دارد پس باید هروقت وعده‌ای بدهد به آن وفا کند.

در این حدیث نبوی «وفای به وعده» شاخصه مؤمن و از لوازم ایمان معرفی شده است. انسان باایمان به وعده‌هایش وفا می کند. کسی که وعده می‌دهد کاری را انجام دهد یا پیامی را برساند یا سخنی بگوید، لازم است به عهد خویش و وعده خود عمل کند. مؤمن باید سر قول خود باشد و به قرارش پایبند و به عهد و پیمانش وفادار بماند. به‌جای آوردن عهد و پیمان و نگهداری آن و پایداری به وعده خویش از صفات مؤمنان است. پیروان پیامبر اعظم^(ص) وعده عمل صالح و

کار خوب و سخن خوب می‌دهند و ایمان آنان ضامن قول و قرار آن‌هاست. کسی که قرض الحسنه می‌گیرد و وعده می‌دهد در زمان معین پرداخت کند، باید قسط‌ها را در زمان تعیین‌شده بدهد. کسی که چیزی را نسیه می‌گیرد تا در زمان‌بندی مناسب بدهکاری‌اش را ادا کند، روانیست در اجرای وعده‌اش کوتاهی کند. وعده‌ها باید قاطع و محکم و پایدار باشند.

«إذا وعد» در این حدیث همه‌گونه وعده و هر عهدی را شامل می‌شود. «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ» همه مسلمانان و مؤمنان و موحدان را فرامی‌خواند و هر مؤمنی مخاطب این هشدار پیامبر اعظم^(ص) است. جمله «فلیف» فعل امر است و دلالت بر وجوب می‌کند، بنابراین بر اهل ایمان وفای به وعده‌ها واجب است. سستی در اجرای وعده و بی‌توجهی و بی‌اعتنایی به آن و کوتاهی عمدی در عمل به آن و رهاکردن آن جایز نیست. انسان تا وعده‌ای نداده است آزاد است، ولی همین که چیزی را پذیرفت و وعده‌ای داد باید به آن وفادار باشد. کتابی را امانت می‌گیرد و وعده می‌دهد در زمان خاص برگرداند یا کسی در زمان خاص قرار جلسه و گفت‌وگومی گذارد باید به آن متعهد بماند. وعده‌ها می‌تواند شفاهی و گفتاری یا نوشتاری باشد، درهرصورت باید عهد را به پایان رساند و شرط را کامل کرد. انسان نباید زیر قول و وعده‌اش بزند. خلف وعده عدم وفای به عهد بسیار زشت است و از ذایل اخلاقی است. بی‌وفایی در جامعه اسلامی آثار زیان‌باری دارد اعتمادها را سست می‌کند و انسان‌ها را از کارهای خیر بازمی‌دارد و مایه آبروریزی است. وفای به عهد و پیمان، عامل پایداری نظام زندگی اجتماعی و از جمله آداب معاشرت اسلامی است. انسان به همسر یا فرزندان در خانواده و مدیر و مسئول به کارمندان یا توده مردم در محل کار و جامعه و نماینده مجلس به موکلان و دولت به مردم در کشور وعده‌ای می‌دهند باید پای وعده خویش بمانند و به عهد خود وفا کنند. وفای به عهد ضامن تصحیح روابط و سالم‌سازی معاشرت‌ها و زدودن کدورت‌ها و کاهش اختلافات و گله‌مندی‌هاست.

بیرس و بدان

حکم خمس

در این ستون به پرسش‌های شمارد باره حکم مسائل مختلف از نظر شرعی پاسخ خواهیم داد. شما مخاطبان گرامی می‌توانید با ارسال پیامک پرسش‌های خود را به شماره ۷۲۸۹۰۰۰۰ با ما در میان بگذارید.

محاسبه و پرداخت خمس با تأخیر چه شرایطی دارد؟

● آیت‌ا... العظمی خامنه‌ای

تأخیر تا چند روز به مقداری که عرفاً مصرف اموال جزو هزینه‌های همان سال خمس محسوب شود، اشکال ندارد.

صرف توانایی نداشتن یا دشواری پرداخت خمس، موجب فراغت ذمه و سقوط تکلیف نمی‌شود، بنابراین افرادی که خمس بر آن‌ها واجب است، ولی تاکنون آن را نپرداخته‌اند و در حال حاضر هم توانایی پرداخت آن را ندارند و یا بر آن‌ها دشوار است، واجب است هرزمانی که توانایی پرداخت بدهی بابت خمس را داشتند، آن را بپردازند. این افراد می‌توانند با دست‌گردان مبالغ بدهی خود با ولی امر خمس یا وکیل او، آن را به‌تدریج برحسب استطاعت خودشان از بابت مقدار و زمان ادا کنند.

● آیت‌ا... العظمی سیستانی

اگر فرد بخواهد بدون دست‌گردان یا مصالحه خمس در ذمه خویش، پرداخت خمس را به تأخیر بیندازد یا اموال متعلق خمس را مصرف کند، لازم است از حاکم شرع یا وکیل وی کسب اجازه کند و در این مورد، اجازه یادشده شرایطی دارد:

الف. توانایی پرداخت فوری خمس در سر سال خمسی را نداشته یا اینکه با پرداخت آن به‌سختی زیاد بیفتد.

ب. اموالی که خمس به آن تعلق گرفته، باید پس از سال خمسی کاهش یا افزایش قیمت آن را حساب کند.

ج. در صورت ازبین‌رفتن مال مشمول خمس، خمس آن را ضامن باشد.

د. در صورتی که اموال مشمول خمس، سودی در مدت تأخیر داشته باشد، در زمان پرداخت خمس، باید یک‌پنجم آن سود را هم پرداخت کند.

هـ. در صورتی که کالا یا مالی که خمس به آن تعلق گرفته از اشیایی است که در عرف به اجاره داده می‌شود، باید یک‌پنجم اجاره‌بهای مدت تأخیر را نیز پرداخت کند، هرچند فرد این کالا را اجاره نداده باشد.

● آیت‌ا... العظمی مکارم شیرازی

انسان تا خمس مال را ندهد نمی‌تواند در آن تصرف کند و نیت دادن خمس به‌تنهایی کافی نیست، همچنین نمی‌تواند خمس را به ذمه بگیرد و در مال تصرف کند و چنانچه تصرف کند کار حرامی کرده و اگر آن مال تلف شود باید خمس آن را بدهد.

● آیت‌ا... العظمی نوری همدانی

در صورتی که عرفاً در پرداخت خمس تأخیر شود برای تصرف در اموال نیاز به مصالحه با مجتهد یا وکیل مجتهد است.

● آیت‌ا... العظمی صافی گلپایگانی

به‌طور کلی از زمان تعلق خمس به‌عین مال، تصرف در آن منوط به اذن از مجتهد جامع‌الشرایط است.

شهرآر

شماره ۴۴
پهن ۲۲
فشار ۲۴
مهرماه ۱۳۸۳

SHAHRAANews.ir

۱۴

منطق

حجت‌الاسلام والمسلمین ایزدهی در گفت وگو با شهرآرا بیان کرد

منطق بعثت از چارچوب فطرت

آئمه‌مستقیمی| بعثت به‌عنوان عظیم‌ترین حادثه تاریخ بشر محصور در زمان و مکان نیست، بلکه ختم نبوت با بعثت پیامبر ختمی‌مرتب^(ص)، آغاز جریان مستمر تعالی برای بشر تا قیامت است. چشمه‌ای که همه اعصار را سیراب می‌کند. در بررسی ابعاد این اشراپ تاریخ‌ساز با حجت‌الاسلام والمسلمین سیدسجاد ایزدهی، رئیس پژوهشگاه فرهنگ‌واندیشه‌اسلامی و مدرس خارج فقه و اصول، گفت‌وگو کرده‌ایم که در ادامه مشروح آن را می‌خوانید.

اهداف و آرمان‌های بعثت

اسلام همیشه تاریخ، سیر صعودی داشته و در حال غلبه بر نقاط مختلف جهان از مسیر فطرت است، بنابراین بعثت یعنی به‌پاخاستن و اقامه دینی که متناسب با فطرت، عقل و نیازهای بشر است. بعثت به‌معنای به‌پاخاستن و اقدام علیه باورهای سخیف و غیرارزشی است و نگاه انسان‌ها را از زمین به آسمان تعالی داد و ظرفیت ساخت تمدن شایسته‌سالار را فراهم کرد.

این‌دین می‌تواند نیازهای فردی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و... انسان را پاسخ دهد. این ظرفیت در ادیان دیگر نیست، تنها اسلام است که منطقی پیشران و حیات‌بخش دارد.

❖ قیامی علیه صدارزش‌ها

این مبعث که سبب مقابله همه ظرفیت‌های کفر و شرک برابر پیامبر^(ص) شد، قیامی علیه صدارزش‌های دروغین، جعلی و زمینی و این دنیایی بود و توانست ارزش‌های آسمانی و الهی را بر زندگی انسان‌ها حاکم کند. بعثت در واقع قیام ارزش‌های فطری، عقلانی و متعالی در مقابل ارزش‌های این دنیایی بود.

امتداد بعثت توسط ائمه^(ع)

زمانی از بعثت به‌عنوان حادثه‌ای تاریخی یاد می‌کنیم اما زمانی بعثت مقوله‌ای در امتداد و استمرار تاریخ است، چراکه مبعث دو امتداد و استمرار دارد، یکی کتاب که حاصل بعثت و دعوت نبوی است و دیگری اهل‌بیت^(ع). پیامبر اکرم^(ص) در حدیث مشهور ثقلین به این دو استمرار تأکید دارند، این دو میراث استمرار و حیات بعثت را تضمین می‌کنند. اهل‌بیت^(ع) در طول تاریخ هم‌وغمشان این بوده که منطق اسلام اصیل را در مقابل اسلام جعلی عرضه و تبیین کنند. دوسیره موازی وجود دارد، یکی خلفا که عمدتاً ز سیره و سنت منحرف شدند و در مقابل اهل‌بیت^(ع) به‌مثابه شارحان سنت نبوی و مفسران قرآن هستند که منطق صحیح بعثت را برای نسل‌های آینده تبیین می‌کنند. امیرمؤمنان^(ع) در خطبه ۹۴ نهج البلاغه می‌فرماید: به‌رسالتش فرستاد، درحالی‌که مردم گمراهانی حیرت‌زده و در فتنه فروافتاده بودند. ایشان ادامه می‌دهند: رسول...^(ص) نصیحت و نیک‌خواهی را به حد اعلی رسانید و به راهشان آورد و به حکمت و اندرز نیکو آن‌ها را به راه خدا فراخواند.

(نهج البلاغه، ترجمه محمد مهدی فولادوند، ص ۱۱۹) سیره اهل‌بیت^(ع) تفسیر سنت نبوی^(ص) و قرآن است و از این بستر حیات بعثت راضمین کرده‌اند و در نهایت منطق اصلی اسلام با ظهور امام زمان^(عج) گفتمان و منطق غالب جهان می‌شود.

بعثت نیاز فطرت آدمی را پاسخ داد

سعادت‌ی که توسط بعثت برای انسان به ارمغان آورده شد، بعد از اندک‌زمانی، گستره‌ای فراگیر یافت و جوامع انسانی را دستخوش تحولاتی اساسی کرد.

از این‌رو بر خلاف جریان‌ی که می‌کوشد استیلای اسلام را نظامی جلوه دهد، حاکمیت این دین بر نقاط مختلف جهان بر اساس خواست انسان‌ها و جوامع مدنی بود، وگرنه چرا مردم در مقابل حمله مغول‌ها و امثال آن همراه نشدند؟!

حجت‌الاسلام والمسلمین ایزدهی:
بعثت اگرچه در زمان پیامبر^(ص) و در سرزمینی مشخص رخ داد و از قضا آن سرزمین ظرفیت تمدنی بالایی نداشت و مردم آن از جاهلیت رنج می‌بردند، اما محتوای پیام به‌گونه‌ای است که ظرفیت فراگیری برای تحول در همه فطرت‌ها را دارد

بعثت و سبک‌زندگی

پیامبر^(ص) با بعثت، توحید را به ارمغان آورد و این محدود به باور هانمی‌شود، بلکه سبک‌زندگی راهم در برمی‌گیرد، یعنی نمی‌توان توحید باور بود، اما به‌گونه‌ای زیست که زندگی منهای خدا باشد!

چنان‌که قریش به زبان اسلام آورد، اما زندگی اشرافی و مبتنی بر مادیت را دنبال کرد، خروجی این تفکر مسلمانانی جاهل بودند که تمدن مبتنی بر سلطنت را شکل داده و به رفاه‌زدگی و مادی‌گرایی مبتلا شدند.

این تفکر مضرات بسیاری را بر مسلمانان تحمیل کرد و تمدن خروجی آن امتداد بعثت نبود.

بلکه منطق جاهلیت بود که لباسی از اسلام بر تن داشت! چنین تمدنی استمرار و اثر ندارد. ما نیازمند تمدنی مبتنی بر امتداد توحید، معاد باوری و آخرت‌باوری هستیم که سبک زندگی در آن عاری از هرگونه ظلم و تبعیض است، این سبک زندگی مبتنی بر آرامش جان است، نه آسایش جسم! در این نگاه سبک زندگی و روش اداره جامعه، مبتنی بر عقلانیت و پویایی و حرکت روبه‌جلو است و سعادت آدمی را تأمین می‌کند، نه فقط لذت جسمانی او. این از الزامات بعثت در عصر حاضر است.

منطق جهان‌شمول بعثت

تاریخ نشان می‌دهد با وجود مشکلات فراوانی که در سال‌های نخست بعثت برای پیامبر^(ص) رخ داد، اما منطق دین نبوی^(ص) جهان‌شمول بود. تبعاً این دین جای خود را بین عقول و قلوب باز می‌کند و محصور در زمان و مکان نمی‌ماند. برخی پیام‌ها محدودیت دارند، همچون برخی زبان‌ها که در حال ممات هستند اما برخی زبان‌ها ظرفیت این را دارند که زبان علم و بین‌المللی شوند؛ برخی ادیان نیز قابلیت تحول آفرینی داشته و در هر عصر و زمانی سعادت آدمی را رقم می‌زنند.

اسلام از منطق ظلم‌ستیز و استکبارستیز و جامعیت برخوردار است. این منطق در عصر نبی اکرم^(ص) اگرچه در منطقه‌ای غیر پیشرفته رخ داد، اما نمی‌شد آن را نپذیرفت، از این‌رو مردم عادی حتی اشراف و بزرگان این بعثت و پیامش را پذیرفتند، چون دریافتند سعادت دنیا و آخرتشان را تأمین می‌کند.

تجلی امروزی بعثت در تقابیل اسلام و غرب!

بعثت در عصر حاضر هم باید امتداد داشته باشد و علیه نظم مادی مبتنی بر لذت جسمانی و سرمایه‌سالاری و استکبار و مادیت قیام کند. به تعبیر صریح‌تر چه‌بسا بعثت در امروز جامعه تقابیل تمدنی اسلام و غرب است که نمادی از دو فرهنگ مادی و الهی محسوب می‌شود.

امروز هم بعثت به دلیل تقابل همیشگی ارزش‌های دینی و غیردینی در بستر تاریخ جریان دارد و از ظرفیت تحول آفرینی و تمدن‌سازی برخوردار است. اگر مفاد بعثت و پیام نبوی^(ص) را درک و فهم کنیم، به اسلام سکولار و متحجر و آمریکایی مبتلا نمی‌شویم.

❖ بازخوانی اهداف و آرمان‌های بعثت

برای امروز مسلمانان

دین خاتم مدعی است که تا قیامت پاسخگوی همه نیازهای بشر خواهد بود، البته این خاتمیت نیازمند جامعیت نیز هست. اگرچه بشر در دوره‌های مختلف تحولاتی همچون مدرنیته یا فناوری‌ها و تکنولوژی‌ها را تجربه کرده است، اما این مانع از فهم و درک بعثت برای او نمی‌شود.

منطق بعثت برای همگان در همه زمان‌ها و هم جوامع قابلیت بازخوانی و اثرگذاری دارد، چون اسلام صرفاً برای مردم عربستان آن هم با قوانین محدود ظهور نکرده است.

منطق اسلام بر ارائه نسخه اثرگذار و نجات‌بخش برای همه اعصار و زمان‌ها و همه افراد است، از این‌رو باید آموزه‌های آن را به‌تناسب شرایط هر عصر و زمان بازخوانی کرد.

تمدن نوین اسلامی، یعنی عرضه اسلام متناسب با نیازهای امروز بشر و دارای توانمندی امتداددهی به اهداف و آرمان‌های بعثت. باید معارف دینی را به‌نوعی از سبک زندگی ارائه کرد که بتواند روزآمد و کارآمد باشد.